RECENZII ŞI PREZENTĂRI DE CĂRŢI

ELISABETA FAICIUC, *Dicţionar de calendare şi almanahuri româneşti* (DCAR), partea I, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2011, 336 p.

Investigarea şi punerea în valoare a acestui tip aparte de periodice, scrieri de epocă foarte răspândite şi la români, comportă o muncă de durată, stăruitoare şi migăloasă, pe care o poate face doar cineva cu adevărat pasionat de carte şi înzestrat cu tenacitate, perseverenţă, acribie şi, mai ales, cu dragoste pentru neam, pentru istoria, limba şi cultura sa. Dacă în domeniul cărţii vechi româneşti sau în cel al periodicelor propriu-zise s-au întreprins acţiuni de bibliografiere încă de la începutul secolului XX, înregistrarea calendarelor apărute la noi s-a făcut cu întârziere. S-ar putea prin aceasta explica de ce premiul iniţiat de Academia Română, la recomandarea preşedintelui Dimitrie Onciul, pentru o lucrare privind calendarele româneşti nu a avut cui să fie înmânat, timp de cinci ani (1921–1925), fapt care nu a rămas fără ecou. Cercetările iniţiate de Sextil Puşcariu (1927, 1931) şi de Nicolae Iorga (1927, 1928) sunt, mai târziu, urmate de cele ale lui Mircea Tomescu (1957), apoi de ale soţilor Georgeta şi Nicolin Răduică, specialişti de la Biblioteca Academiei Române, care, după o investigare a fondurilor aflate în bibliotecile din Bucureşti, din principalele centre culturale ale ţării şi chiar din străinătate, ne-au oferit, în 1981, lucrarea de referinţă *Calendare şi almanahuri româneşti. 1731–1918. Dicţionar bibliografic* (CARDB). Sunt prezentate aici, în ordine alfabetică şi cronologică, 450 de colecţii, cu un total de 2 192 de volume din toate provinciile româneşti, scrise în limba română (4 în dialectele aromân şi istroromân) şi în alte nouă limbi vorbite pe teritoriul ţării. Un merit incontestabil al dicţionarului este acela de a fi atras atenţia asupra specificului calendarelor şi almanahurilor, datorat destinaţiei lor şi obiectivelor propuse: se adresau unor categorii largi de cititori de la sate şi oraşe, persoane cu pretenţii modeste de lectură, şi se dorea informarea, educarea, culturalizarea, dar şi amuzamentul acestora. Lucrarea era menită, potrivit autorilor, să ocupe un loc important „în seria instrumentelor de muncă intelectuală”, pentru „cantitatea mare de informaţii oferite” (p. 24), ceea ce îl îndrituia pe Mircea Zaciu să o considere, într-un preambul la volum, o operă „monumentală, menită a fi pentru multă-multă vreme un inegalabil termen de referinţă” (p. 11).

Totuşi, ea nu a putut fi exhaustivă, din motive obiective, după cum au recunoscut şi autorii, dar îndemnul era de a continua investigaţiile, cu atât mai mult, cu cât consultarea calendarelor şi a almanahurilor a devenit tot mai dificilă din cauza tiparului învechit, a dispersării colecţiilor sau a degradării lor. Se întreba atunci criticul Mircea Zaciu: „Cine va mai îndrăzni – cu atâta râvnă şi dezinteres cultural – să reia migălosul, uriaşul efort?” (p. 11). Iată că a răspuns acum provocării Elisabeta Faiciuc, care a desfăşurat, timp de mai multe decenii, o activitate ştiinţifică susţinută în domeniul bibliografiei şi al biblioteconomiei, găsind, la biblioteca Institutului de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu” al Academiei Române din Cluj-Napoca, mediul potrivit pentru studierea culturii vechi şi a celei populare româneşti, cărora li s-a dedicat în egală măsură. Pentru ceea ce a elaborat şi a publicat în reviste de specialitate sau a comunicat la diferite manifestări ştiinţifice şi, mai ales, pentru ampla monografie *Dragomireşti – străveche vatră maramureşeană* (1998); ediţia a doua, cu multe adăugiri, *Dragomireşti între tradiţie şi modernism* (2008), autoarea şi-a câştigat aprecierea lumii bibliologice şi culturale.

După ce a identificat un fond bogat de calendare şi almanahuri în biblioteca Institutului de Lingvistică şi a înţeles că datele CARDB-ului pot fi îmbogăţite, uneori rectificate, Elisabeta Faiciuc a început o muncă asiduă pentru recuperarea exemplarelor încă necunoscute. În urma acestei cercetări, a elaborat lucrarea de faţă, care, aşa cum se precizează în subtitlu, aduce „completări la bibliografia generală a calendarelor pentru perioada 1600–1918”.

Pentru început, a iniţiat sondarea prin corespondenţă a colecţiilor din bibliotecile transilvane, acţiune reuşită şi încurajatoare, mulţumită bunăvoinţei şi promptitudinii personalului din biblioteci, care a trimis listele orientative solicitate, conţinând un număr impresionant de titluri (cca 1 200) şi de

DACOROMANIA, serie nouă, XVIII, 2013, nr. 2, Cluj-Napoca, p. 183–189

volume (cca 4 000). A urmat cercetarea pe teren pentru completarea şi verificarea informațiilor, apoi studierea materialului obținut, operație extrem de dificilă din cauza greutăților care privesc reconstituirea colecțiilor (volume deteriorate sau incomplete, hârtie veche, coperte lipsă ori false, paginații defectuoase etc.), identificarea colaboratorilor (după inițiale sau pseudonime ale unor autori, traducători, redactori), localizarea şi datarea volumelor, reproducerea textelor (în scriere chirilică, de tranziție, etimologizantă, unele cu caractere gotice, ebraice; ortografierea modernă), traducerea unor texte.

Materialul nou obținut este foarte bogat, însumând 325 de titluri în 1 798 de volume, dintre care noi 210 în 821 de volume, iar restul completări la datele din CARDB. Calendarele antologate sunt clasificate după următoarele criterii: limbă, loc de apariție, tematică, adresabilitate (spre exemplu, unele calendare şi almanahuri speciale se adresează diferitelor categorii socio-profesionale: tinerilor, sătenilor-plugari, soldaților, lumii elegante, familiei, ceferiştilor, primarilor, educatorilor-învățători, funcționarilor de bancă, lucrătorilor din fabrici etc.).

Tematica publicațiilor repertoriate în CARDB şi în DCAR este vastă, cuprinzând informații despre agricultură, meserii, probleme militare, financiare, şcolare, comerț, târguri importante, fluctuația prețurilor, meteorologie, modă, rituri şi religii, sărbători, literatură originală inedită sau retipăriri etc. Mulți dintre scriitorii români, precum şi alți cărturari (istorici, învățători, gazetari, creatori populari) au semnat diferite texte, iar pentru amuzament întâlnim anecdote, glume, snoave şi parodii de o mare savoare. Iconografia calendarelor este abundentă şi variată, cu reproduceri de opere ale unor renumiți artişti plastici, imagini din localități, scene din războaie, chipuri de personalități din țară şi din străinătate, caricaturi, momente etnografice, hărți, facsimile etc. Notăm că în aceste scrieri sunt vehiculate idei privitoare la istoria şi cultura noastră, Unirea Principatelor, lupta pentru drepturi democratice, unitatea națională, latinitatea limbii şi a poporului român, continuitatea, conservarea limbii, a folclorului şi a portului, păstrarea tradițiilor.

Un aspect care merită relevat în ceea ce priveşte lucrarea Elisabetei Faiciuc constă în adoptarea aceloraşi concepții, metodologii şi forme de prezentare cu cele din *Dicționarul* de bază, cunoscut mai demult în lumea ştiințifică, ceea ce asigură unitatea lucrărilor şi uşurința includerii lor într-o ediție viitoare. Apreciem noile repere informative alcătuite de autoare: un indice al localităților de apariție a acestor publicații, un indice al bibliotecilor depozitare, detalierea indicelui tematic pe domenii, teme, subteme cu adnotări diverse, un indice cronologic. Aceste elemente bibliografice permit şi alte restructurări ale materialului, precum şi o consultare operativă.

În plus, a fost extinsă cercetarea în timp, printr-o nouă abordare a criteriului lingvistic: pentru volumul de față, s-a fixat ca punct de reper anul 1600 şi nu 1731, anul primei ediții din calendarul în limba română al lui Petcu Şoanul. Autoarea a inclus astfel în dicționar câteva calendare în limbile maghiară şi germană, publicate la Sibiu între 1602 şi 1607, descoperite de G. Nussbächer în arhivele braşovene. Este menționat, totodată, şi un *Pseudocalendar*, în maghiară, apărut la Oradea, în 1585. Seria rectificărilor şi a adăugirilor continuă astfel în mod sistematic până în 1918. Pentru anii următori, 1919–1952, s-au „reperat şi înregistrat în acelaşi spațiu transilvănean" (p. XI), cca 1 800 de colecții în cca 6 000 de volume, care vor constitui obiectul unei scrieri viitoare.

Parte importantă a vieții sociale, culturale şi literare a unui popor, calendarele şi almanahurile sunt indispensabile cercetărilor din variate domenii – istorie, lingvistică, istorie literară, economie, sociologie etc. –, prin materialul inedit, enciclopedic, de o reală valoare documentară, ceea ce impune înregistrarea lor exhaustivă. Contribuțiile de acest gen marchează, aşadar, o nouă etapă în realizarea bibliografiei naționale retrospective.

ELENA COMŞULEA
Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară
„Sextil Puşcariu"
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21
elena.comsulea@gmail.com